

Masterclass bij Carlé Costa

Kulturhaus NIHZ in Nordhorn organiseert regelmatig cursussen en masterclasses op muzikaal gebied. Zo hadden ze in juni 2012 een arrangement rond de Uruguayaanse gitarist Carlé Costa. Inbegrepen waren een concert op de zaterdagavond en workshops en masterclasses op de zondag. Verblijf en eten hoorden bij de aanbieding, Kulturhaus NIHZ biedt slaap- en eetgelegenheid.

Ik besloot me in te schrijven, weliswaar zonder verblijf, want ik woon op een half uur rijden van Nordhorn. Samen met mijn vrouw Erna baanden we ons voor het concert een weg door dorpjes vol voetbalversiering en supporterslawaai, want juist op die avond zou Nederland tegen Denemarken spelen en Duitsland tegen Portugal.

Op het goed bezochte zaterdagavondconcert kreeg ik alvast een indruk van de muzikaliteit en persoonlijkheid van Carlé Costa.

Hij is iemand van mijn generatie (hij is van 1959) en maakte al jong naam als gitarist, componist en ambassadeur voor hedendaagse gitaarmuziek. In 1993 ontvluchtte hij de drukte van de stad en beleefde tien jaar lang zijn *Annees de Pelerinage* in het afgelegen bergland van Argentinië. Dit had grote invloed op zijn muziek en levenshouding. Tegenwoordig woont en werkt hij in Duitsland.

Hij speelde een mix van oude en hedendaagse muziek.

Eerst kwamen er een aantal oude bekenden langs, 5 *Pavanes* van Luis Milan (ca 1500 – ca 1560) uit de Karl Scheit editie. Daarbij kwamen een stuk van Luys de Narvaez (ca 1500 – ca 1560), het bekende *Cancion del Emperador (Mille Regretz)* en Alonso de Mudarra's *Fantasia op de harp van Ludovico*. Opvallend aan Costa's interpretatie waren zijn keuzes in tempo, stemvoering en dynamiek. *Pavana 3* speelde hij bijvoorbeeld een stuk langzamer dan ik van anderen gehoord heb. Wel benadrukte hij daarmee de vocale stemvoering van het stuk. Hetzelfde gold voor *Cancion del Emperador*.

De muziek van Heitor Villa Lobos (1887 - 1959) zat tussen oud en hedendaags in. Carlé Costa is bezig met een project om de *Etudes* van Villa Lobos nieuw leven in te blazen. Onder invloed van spelers als Andres Segovia en uitgevers als Max Eschig is er het een en ander aan de originele composities veranderd of zelfs weggelaten en Costa is met een nieuwe editie bezig, gebaseerd op onlangs ontdekte manuscripten.

Na het avondje Frank Bungarten op het Twents Gitaarfestival van 2010 –deze speelde bij die gelegenheid alle *Etudes* van Villa Lobos achter elkaar- had ik eerlijk gezegd mijn buik vol van de studiemuziek van Villa Lobos. Ik hoorde de *Etudes* nog regelmatig op concoursen, maar ze boeiden me niet.

Carlé Costa wist dat te veranderen, niet alleen door er een aantal te spelen, maar ook door ze op meerdere manieren *duidelijk* te maken. Hij liet horen welke stukken er door Segovia en/of de uitgever waren geschrappt ondanks het feit dat ze vitaal waren voor de muzikale opbouw van het stuk. Bovendien deed hij de stukken eer aan door ze niet te spelen als studiestukken of concourracebaan, maar als muziek met een eigen zeggingskracht. Costa's persoonlijke aanpak voor wat betreft tempo en sfeer droegen hier in belangrijke wijze aan bij.

Hij speelde tot slot een aantal composities van hemzelf. Hierin verwerkte hij onder meer motieven uit de volksmuziek tot interessante duidelijk hedendaagse muziek. Hierbij gebruikte hij allerlei interessante technieken zoals een soort heen-en-terug tremolo rasgueado en flageoletten op allerlei plaatsen op de snaar. Ook toonde hij een opvallend dynamisch bereik, van bijna absolute stilte tot een toon die de ruimte vulde en tegen de wanden weerkaatste. Hierbij leek de concertzaal van Kulturhaus NIHZ soms bijna te klein om het geluid te bevatten.

Zijn laatste stuk – *Inipi*, de verklanking van een reinigings- en spiritueel initiatieritueel bij de Indianen in Argentinië – maakte een bijzondere indruk, zeker op Erna die vrij onbevangen en wat minder bevooroordeeld tegenover de moderne muze op de gitaar staat. Het is opvallend hoe zo'n stuk dan toch snaren treft.

Als toegift speelde hij nog een arpeggio etude uit de eerste serie *Estudios Sencillos* van Leo Brouwer. Zijn tempo lag gelukkig een stuk lager dan de racebaan die ik bij dit stuk gewend ben geraakt. Zo bleven de details van de stemvoering uitstekend bewaard.

We raakten na het concert aan de praat over dat reinigingsritueel. De Lakota Indianen gebruiken voor het ritueel een zweethut, een kleine tent, een soort koepel die geen daglicht doorlaat met daarin gloeiendheet opgestookte vulkanische stenen, waarop ze kruiden van allerlei aard neerleggen. Door water op de stenen te gieten ontstaan er dampen van verschillende samenstelling en invloed al naar gelang de kruiden. De opstelling simuleert een baarmoeder, het uiteindelijke doel is een spirituele wedergeboorte. De inwijdeling brengt een aantal fasen in die omgeving door.

Nu roept die term wedergeboorte bij mij gemengde gevoelens op, vooral als die voorkomt in bevindelijk religieuze hoek. Dat komt omdat in mijn herinnering die wedergeboorte mensen soms lijkt te veranderen in fanatieke bekeerders met tunnelvisie. Maar gelukkig is dat niet structureel en universeel geldig.

Wat Costa bij de omschrijving van dit ritueel echter benadrukte, was geen tunnelvisie maar dankbaarheid. Ieder stap van het ritueel bevatte een uiting van dankbaarheid richting de aarde, de kosmos en de zielen die betrokken zijn bij het ritueel. Het is geen loskoppelen van

je oude ego, het is meer een bevestiging van verbondenheid van jezelf met alles om je heen. En je schijnt wat niet meer nodig is te kunnen loslaten.

Hij had zelf zo'n ritueel doorlopen en die dankbaarheid ervaren voor vanzelfsprekende dingen als een teug frisse lucht en heel basic eten en drinken. Of het luisteren naar de wind en de vogels. Allemaal zaken waaraan we in het dagelijks leven voorbijgaan, omdat ze zo vanzelfsprekend zijn.

En zo krijgt zo'n stuk muziek een achterliggende betekenis.

Na een gezellig *apres concert* reden we terug naar huis. Op straat was het een drukte van belang door rondrijdende Duitse supporters die de eerste overwinning van *Der Mannschaft* vierden. Oranje was op die avond niet zo gelukkig geweest.

De volgende dag kwam ik terug voor de masterclass en de workshop. Tot mijn plezier trof ik daar mijn allereerste gitaarlerares Thea van der Meer. Ik was haar wel vaker tegengekomen op gitaarevenementen de laatste tijd. Nu realiseerde ik me even hoe lang ik al met die gitaarles bezig ben, ik begon bij haar te lessen toen ik 19 was, nu 36 jaar terug en daarna heb ik nog ettelijke leraren gehad (nee, niet versleten!) En ik les nog steeds! *Still crazy after all these years!* ☺ En ik zeg hier niet mee dat ik het nooit zal leren!

Om organisatorische redenen liepen workshop en masterclasses in elkaar over.

De workshop ging over spelhouding. Sleutelwoord was "balans".

Om die reden is Costa een grote voorstander van hulpmiddelen zoals een Ergoplay. Mits goed ingesteld kun je hiermee spelen met de beide voeten op de grond "ge-aard" zonder je rug te torderen en uit balans te brengen, zoals bij een voetenbankje onvermijdelijk is. Als Tai-chi master heeft Costa de nodige ervaring met de lichaamsbalans en liet ook aspecten vanuit die praktijk zien. Zaken zoals stoelhoogte deden me daarbij bijzonder aan de tegenwoordig gangbare Arbonormen voor computergebruik denken.

Doel van dit alles is een houding waarin de energie vrij kan stromen en er geen blokkades optreden. Een goed streven, maar niet eenvoudig, zeker als je hoort dat veel gitaristen door de spelhouding op de een of andere manier fysieke klachten ontwikkelen.

Ik speel zelf al jaren met een Ergoplay en heb zelf een beetje geëxperimenteerd hoe je zo'n ding kunt instellen. Wat je onbewust daarbij doet is herstellen van de spelhouding die je had, maar dan zonder voetenbankje. Dat hoeft niet optimaal te zijn. Bij mij bracht Carle Costa wat correcties in de instelling aan, die op zich goed voelden, maar me de coördinatie lieten verliezen, alles zat opeens overal anders. Da's logisch, want door de gitaar iets te draaien ten opzichte van je lichaam, leg je je coördinatensysteem opeens anders vast. Daarom was de overgang me te snel. Dit wordt dus langzaam zoeken naar een betere positie.

Een tweede aspect van balans bereik je met ademhaling. Muziek is voor een belangrijkdeel ademen. Maar de ademhaling is nu net iets, waarvan je jezelf nauwelijks bewust bent omdat het zo dodelijk vanzelfsprekend is. Blokkadevrij en voedend leren ademen is een proces dat oefening en tijd vraagt, wat vele wijzen uit het oosten zullen beamen. Dat heb ikzelf al gemerkt bij de logopedische training die ik tegenwoordig volg. Ademen is zo vanzelfsprekend dat je continu verward raakt als je jezelf bewust wordt van een foute ademtechniek.

Een derde aspect van de balans is luistervaardigheid. Volgens Costa spelen veel musici wel, maar ze luisteren niet. Ze luisteren niet naar toon en ze luisteren niet naar stilte. Oplettend

luisteren is ook wel moeilijk als je hoofd al vol met acties en ideeën zit. Toch is het een sleutel tot goed musiceren, ook tijdens het spelen.

Genoeg stof voor contemplatie bij mijn eerste en enige stuk van de masterclass. Ik had de *Nuevos Estudios Sencillos* van Leo Brouwer bij me. Ooit was zijn eerste serie van *Estudios Sencillos* voor mij de introductie tot de licht-hedendaagse muziek. Ik heb de eerste serie van vijf en de eerste uit de tweede serie zelf gespeeld, de andere uit serie twee tot vier waren me te academisch.

De *Nuevos Estudios Sencillos* zijn opgezet als hommages aan bekende componisten zoals Debussy, Barrios, Sor en Tarrega. Al bij het eerste stuk *Ommagio a Debussy* merkte ik dat ik met de titels weinig kon aanvangen. Je zoekt aanknopingspunten met de muziek van de desbetreffende componist, maar al te vaak zijn de stukken slechts een *Ommagio a Brouwer*. Je moet dus zelf de passende atmosfeer bij de stukken zoeken. Op zich zijn het leuke speelstukken in een niet al te avantgardistische stijl. Ze nodigen me in ieder geval uit om er mee te spelen en bieden toch wat technische training die ik al jaren niet heb gehad.

Carle Costa was vrij eerlijk in zijn mening over deze stukken. Een zwakke afspiegeling van de originaliteit van de eerste serie van vijf van de *Estudios Sencillos*. Hij onderschreef mijn probleem met het contact leggen met de *Ommagio* componisten en raadde aan wat ik zelf al voelde, zoek het zelf uit en kies je eigen atmosfeer. Ik was het wat de kwaliteit van de stukken betreft niet helemaal met Costa eens, want de tien etudes leveren wel een hele leuke set atmosferen. Zolang je maar je eigen aanpak durft te kiezen en je niet stoort aan de titels, want die wekken verkeerde verwachtingen.

Aan het werk dus, ik speelde het stuk in diverse tempo's en stemmingen en via discussie belichtte hij allerlei aspecten van de omgang met "minimal" music zoals dit stuk. Dynamiek, adem en contrast zijn van levensbelang om de aandacht van het publiek (en ook de speler – via zijn luisterend oor) vast te houden.

Twee punten vielen in onze discussie nog bijzonder op, het moment dat je van stilte naar muziek gaat, en de fase waarin je de muziek weer overgeeft aan de stilte. Dat eerste moment, dat gevoel van verwachting voordat de schepping gaat plaats vinden, de kosmische stilte van vlak voor de *Big Bang*, komt eigenlijk bij ieder stuk terug. En het terugkomen in die stilte van vervulde verwachting is ook zo'n spiritueel geladen moment. Het was heel apart om het musiceren eens vanuit de spirituele hoek te benaderen.

Het luisteren naar de masterclasses van de andere deelnemers nam de rest van de tijd in beslag. Ik deed daar ook weer een aantal wetenswaardigheden op. Een van de deelnemers had juist de vorige dag wat stukken van Costa gekocht en kreeg aanwijzingen uit de eerste hand over techniek en interpretatie. Vooral zijn rasgueado- en flageolet technieken hadden wat toelichting nodig.

De hele dag zorgde Kulturhaus NIHZ voor de organisatie en catering. Soep en broodjes tussen de middag, en een traditioneel Zwitsers kaasgerecht in de avonduren. Bobby en Sanna werden zich prima in de keuken!

Bovendien waren de maaltijden een mooie gelegenheid voor een paar andere onderwerpen. Zo hoorden we meer over de muziekwereld in Argentinië, inclusief alle "kleine wereld" effecten die je daarbij tegenkomt en die overal ter wereld hetzelfde lijken te zijn. En uiteraard was het lot van de cultuur in gedogend Nederland ook stof tot overdenking. Hoe zal het gaan als iedereen ZZPer moet worden?

Ach, je praat wat af op zo'n dag!

Kortom, wederom een mooie gitaar dag bij Kulturhaus NIHZ!